основних його прав та гарантій здійснення його діяльності; (в) поняття та форми трансферу технологій; (г) відповідальність за порушення прав та законних інтересів суб'єктів і учасників трансферу технологій; (д) основні види договорів пов'язаних із передачею прав на технологію; (е) істотні умови, по яким сторони мають досягти згоди при укладенні будь-якого договору направленого на передачу прав на технологію; (є) примірний перелік основних прав та обов'язків учасників трансферу технологій; (ж) основні гарантії для розробників технологій та осіб, що їх втілюють (використовують); (з) основні засоби державної підтримки та стимулювання розвитку вказаних відносин;

Пропозиції щодо впровадження результатів дослідження. Наведений матеріал має стати у нагоді в ході розробки проектів нормативно-правових актів і може бути використаний народними депутатами України, що входять до таких комітетів Верховної Ради України: Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики, Комітет з питань економічного розвитку, Комітет з питань економічного розвитку, Комітет з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування, Комітет з питань освіти, науки та інновацій, Комітет з питань правової політики. Наданий матеріал буде корисним при визначенні сфер які потребують оновлення правового регулювання та при формуванні шляхів подальшого вдосконалення вже існуючих механізмів правового впливу. Крім цього, наведене обґрунтування може стати в нагоді Кабінету Міністрів України та центральним органам державної виконавчої влади при формуванні поточної короткострокової державної політики у сфері трансферу технологій.

6.2. Суб'єкти приватно-правових відносин трансферу технологій: статус та діяльність

Постановка проблеми. Правовим підґрунтям реалізації трансферу технологій в Україні є Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», який має певні недоліки у сфері державного регулювання трансферу технологій, оскільки ст. 3 зазначеного Закону встановлює лише перелік суб'єктів, але не конкретизує і не систематизує їх.

Отже, на сьогодні державне забезпечення здійснення трансферу технологій в Україні є неузгодженим на підставі того, що відсутнє належне інституційне забезпечення.

Аналіз останніх досліджень. Суб'єктами трансферу технологій у своїх дослідженнях цікавилися такі вчені, як С. В. Глібко та А. М. Любчич, які вивчали особливості функціонування технопарків як суб'єктів національної інноваційної системи; А. В. Стріжкова, яка дослідила наукові установи як суб'єкти національної інноваційної системи, І. В. Подрез-Ряполова, що з'ясувала сучасний стан реалізації регіональної інноваційної політики в Україні та ін.

Але поза увагою вчених залишилися дослідження питання систематизації суб'єктів, у тому числі *приватно-правової сфери трансферу технологій*, аналіз їх статусу та діяльності за ст. 3 Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій».

Метою дослідження є проведення комплексного аналізу правового статусу, діяльності та систематизація суб'єктів *приватно-правової сфери трансферу технологій*.

Завдання дослідження: виокремлення публічно-правової та приватно-правової сфери трансферу технологій; диференціація суб'єктів трансферу технологій; визначення сутності, правового статусу та діяльності суб'єктів *приватно-правової сфери трансферу технологій*.

Методи дослідження, які використані у процесі дослідження: формально-логічний (досліджені становлення і розвиток суб'єктів приватно-правової сфери трансферу технологій), аналітико-синтетичний (розроблені пропозиції щодо удосконалення правової основи правового статусу суб'єктів приватно-правової сфери трансферу технологій), системно-логічний (досліджені питання систематизації суб'єктів трансферу технологій).

Виклад основного матеріалу. Трансфер технологій є процесом, що передбачає передання технології шляхом оформлення договору трансферу технологій і передання та освоєння *інформації про інновацію* за умови участі автора винаходу (корисної моделі, промислового зразка), реалізатора інформації та кінцевого споживача продукції, виготовленої за допомогою нової технології[359].

[359] Розгон О. В. Трансфер технологій та комерціалізація технологій як частини інноваційного процесу. *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, обліку, фінансів та права в Україні та світі*: матеріали Міжнародної інтернет-конференції (м. Полтава, 23.01.2020). С. 53–54.

Трансфер технологій є складовою *національної інноваційної системи*, яка забезпечує поширення інновацій та є *процесом інноваційної діяльності*.

Правовідносини у *сфері інноваційної діяльності* регулюються переважно нормами *цивільного* та *господарського права*.

Групи (види) відносин ***у сфері інноваційної діяльності*** при наявному взаємозв'язку істотно відрізняються один від одного. Одні з них мають ***приватно-правовий характер,*** хоча і не позбавлені ***публічно-правового елемента***, в основі інших лежать публічно-правові засади. Зокрема, зазначається, що суспільні відносини, які виникають у сфері інноваційної діяльності, становлять собою різновид майнових відносин, вже підданих регулюванню нормами чинного цивільного законодавства. Їх поєднання можна визначити як співвідношення видового поняття і родового, де родове — майнові відносини, а видове — інноваційні. Обом притаманні загальні риси: вони є майново-вартісними, їх суб'єкти мають якість майнової відокремленості та беруть участь у відносинах на засадах рівності. Ці відносини можуть виникнути з метою виконання робіт, надання послуг, передання майна, в тому числі й майнового права[360].

Отже, слід розмежовувати правовідносини у сфері інноваційної діяльності та трансфері технологій, які мають *приватно-правовий характер*, і правовідносини, які мають *публічно-правовий характер*.

Передумовами розвитку *господарських договірних відносин* завжди є пожвавлення економічних процесів, виникнення нових суспільних правовідносин, базисом яких є *поєднання публічного і приватного інтересу*[361]. *Характерною рисою зазначених суспільних правовідносин є знання і технологія*. Так, на практиці найбільш поширеним є укладення договору з комерціалізації результатів досліджень — договору про трансфер технології, за яким *передаються майнові права* на технологію або її складові[362].

[360] Волынкина М. В. Гражданско-правовая форма инновационной деятельности: автореф. дис. докт. юрид. наук: 12.00.03. М., 2007. 42 с. С. 28.

[361] Загрішева Н. В. Господарський договір у сфері трансферу технологій: Дис. канд. юрид. наук: 12.00.04. К, 2018. 249 с. С. 49.

[362] Розгон О. В. Правова природа обмежень прав, які передаються за договором про трансфер технологій. *25 років становлення Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ*: славетна історія та горизонти майбутнього: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, Україна, Видавничий дім «Ельдорадо», 2020. 21–22 лютого 2020 року). 424 с. С. 57.

Сімсон О. Е. в *інноваційній сфері* виявляє наявну *розбудову інноваційних відносин держави* та *суб'єктів приватного права* на принципі балансу публічних і приватних інтересів. До *публічних відносин* також можна віднести: формування інноваційної політики і державного регулювання інноваційної діяльності (принципи, форми, методи, механізми та органи), реформування відносин власності в інтелектуальній сфері в бік її роздержавлення і приватизації тощо.

До *приватних відносин* належать відносини між суб'єктами інноваційної діяльності щодо передання (використання, реалізації) об'єктів інновацій у підприємницькій сфері з метою отримання прибутку (доходу) на базі цивільно-правових і господарських договорів[363].

Трансфер технологій є складовою частиною інноваційного права. До *публічних інтересів сфери трансферу технологій* належать:

– на макрорівні: економічна безпека держави, яка полягає в: недопущенні продажу за кордон технологій подвійного значення, недопущенні потрапляння на територію України застарілих технологій; стимулюванні створення та розвитку технологічних і наукоємних виробництв, збільшення експорту інноваційного продукту;

– на мікрорівні: розробка та впровадження методів податкового стимулювання наукоємних галузей господарювання (видів економічної діяльності).

Приватний інтерес суб'єкта господарювання інноваційної моделі економіки виражається в: отриманні максимального рівня *прибутку* за рахунок мінімальної кількості використаних ресурсів, що досягається через інтенсивний процес виробництва, в основу якого покладено технологію; упевненості правової охорони та захисту об'єктів інтелектуальної власності, що є основою технології, та технології як такої[364].

Щоб виокремити приватно-правову та публічно-правову сфери трансферу технологій, слід визначити суб'єктів трансферу технологій.

Диференціація суб'єктів трансферу технологій

Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» регулює відносини у сфері трансферу техноло-

[363] Симсон О. Э. *Инновационные и инвестиционные правоотношения: перспективы развития публичной и частной сферы*: монография / АПрН України, НИИИС. Киев: Издательский дом «Ин Юре». 2005. 415 с. С. 220.

[364] Загришева Н. В. Характеристика публичных и частных интересов сферы трансфера технологий. «*Legea si viata*» («Закон и Жизнь»). Международный научно-практический журнал (Молдова). 2013. № 12/3. С. 84.

гій в Україні. У ст. 3 цього Закону визначені суб'єкти, які беруть участь у трансфері технологій (тобто є суб'єктами трансферу технологій):

1) Уповноважений орган з питань формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері трансферу технологій, уповноважений орган з питань реалізації державної політики у сфері трансферу технологій, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, а також Національна академія наук України та галузеві академії наук, які беруть участь у закупівлі, переданні та/або використанні технологій.

Вони не є прямими суб'єктами трансферу технологій. Діяльність цих суб'єктів пов'язана з реалізацію керівної функції у сфері трансферу технологій. Повноваження зазначених суб'єктів полягають у контролі, перевірці, наданні дозволів тощо[365].

На нашу думку, суб'єкти, перелічені у цій частині, є суб'єктами *публічно-правової сфери трансферу технологій*, оскільки простежується публічний інтерес, і в цьому дослідженні ми їх аналізувати не будемо;

2) підприємства, наукові установи (наукові працівники та *юридичні особи*, в яких вони працюють), організації, вищі навчальні заклади й інші юридичні особи незалежно від форми власності, що *створюють та/або використовують технології та/або їх складові* та яким належать або передаються майнові права на використання об'єктів права інтелектуальної власності, що є складовими технологій.

Це підприємства; наукові установи; ВНЗ (далі — заклади вищої освіти або ЗВО); організації (юридичні особи, створені при ЗВО: дослідницькі та інноваційні центри, Центр трансферу технологій, наукові парки, технопарки); бізнес-інкубатори; юридичні особи, які здійснюють впровадження інновацій, що створені самим підприємством або передані іншими суб'єктами господарювання — стартапи, малі підприємства.

Вважаємо, що суб'єкти, зазначені у цій частині, є суб'єктами як *публічно-правової, так і приватно-правової сфери трансферу технологій*;

3) фізичні особи, які безпосередньо беруть участь у створенні, трансфері та застосуванні технологій та/або їх складових, надають необхідні для цього інформаційні, фінансові та інші послуги на всіх стадіях просування технологій та/або їх складових на ринок. До них слід віднести: фізичних осіб, які створюють нові технологічні рішення,

[365] Загрішева Н. В. *Господарський договір у сфері трансферу технологій*: Дис. канд. юрид. наук: 12.00.04. К, 2018. 249 с. С. 124.

продукти, методи або засоби виробництва, види товарів і послуг, структури управління без проведення наукової (науково-технічної) роботи (наприклад, автор); фізичних осіб, які надають різні види послуг під час впровадження інновацій, зокрема виконують проєктно-конструкторські або технологічні роботи зі створення діючих макетів, дизайну, надають маркетингові, навчально-тренінгові, юридичні, патентні послуги (організації інноваційної інфраструктури); фізичних осіб — інвесторів, які не беруть безпосередньої участі в операційній діяльності, але фінансують її за рахунок власних коштів чи здійснюють управління фондами; галузеві асоціації, громадські організації, міжнародні організації та установи, які надають експертну допомогу з питань інноваційної діяльності або інформаційно-консультаційну підтримку іншим елементам національної інноваційної екосистеми.

На наше переконання, ці суб'єкти є суб'єктами *приватно-правової сфери трансферу технологій*.

Визначення правового статусу і сутнісна характеристика діяльності суб'єктів приватно-правових відносин трансферу технологій

Доцільно дослідити групи суб'єктів приватно-правових відносин трансферу технологій, зазначені у пунктах 2–3 ст. 3 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», оскільки ці суб'єкти належать переважно до *приватно-правової сфери трансферу технологій.*

Першу групу, яку ми розглянемо за п. 2 цього Закону, становлять ***юридичні особи***, що створюють та/або використовують технології та/або їх складові та яким належать або передаються майнові права на використання об'єктів права інтелектуальної власності, що є складовими технологій.

Законодавець визначив у переліку осіб, що є суб'єктами трансферу технологій і сторонами договору трансферу технологій, **підприємство**. Розглянемо його детальніше.

Зауважимо, що всі юридичні особи поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права (ч. 2 ст. 81 ЦК України). Діяльність перших регулюється ЦК України, другі виключені зі сфери його регулювання. ГК України виходить із того, що підприємство є суб'єктом права, називаючи його суб'єктом господарювання (ст. 62, 55). Спостерігається очевидна відмінність регулювання діяльності юридичних осіб за ГК України від регулювання за ЦК України:

по-перше, головним родовим поняттям за ГК України є суб'єкт господарювання, а за ЦК України — юридична особа; по-друге, підприємство (Глава 7 ГК України, у ЦК України —підприємство як єдиний майновий комплекс). Юридичними особами відповідно до ст. 80 ЦК України є організації, створені та зареєстровані в установленому порядку. Тобто для того, щоб певне утворення було юридичною особою, необхідно, щоб воно: а) створювалося в порядку, передбаченому законодавством; б) було зареєстроване в порядку, передбаченому законодавством. У ГК України не визначені чіткі критерії класифікації юридичних осіб, а як такі зазначені: *здійснення підприємницької та некомерційної діяльності* (ч. 2 ст. 62) — це позначення дається без прив'язки до розподілу підприємств на види; *форми власності* за ч. 1 ст. 63 ГК України[366].

Поділ підприємств на типи встановлений у ст. 55 ГК України: суб'єкти малого підприємництва, у тому числі до суб'єктів мікропідприємництва, середнього або великого підприємництва.

Які підприємства *створюють та/або використовують технології та/або їх складові* та яким належать або передаються майнові права на використання об'єктів права інтелектуальної власності, що є складовими технологій? Вважаємо, що це *інноваційні* підприємства, оскільки інноваційна діяльність підприємств (компаній) є каталізатором їх розвитку.

Розроблення та *впровадження інновацій* на підприємстві дають змогу отримати такі результати: підвищення продуктивності праці; забезпечення безперервного і стабільного виробничого процесу, збільшення рівня ресурсозбереження; зниження трудомісткості на одиницю продукції; покращення ефективності використання обладнання; дифузія і трансфер технологічних інновацій[367].

Розроблення та комерціалізація інновацій мають забезпечуватися кваліфікованим персоналом у сфері інноваційних наукових досліджень. Проте за умов занепаду національної економіки, недостатньої державної підтримки щодо фінансування науково-технічних програм інноваційна діяльність *великих підприємств* вкрай обмежена.

[366] Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 3: Юридична особа / За ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Серія «Коментарі та аналітика», Х.: Страйд, 2009. 736 с. С. 15–17.

[367] Міщенко Я. О. Аналіз розвитку інноваційної діяльності малих підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 3. С. 20.

Найбільш ефективними інноваційними структурами є технопарки, технополіси, інноваційні бізнес-інкубатори, наукові та науково-технологічні центри. Діяльність таких структур спрямована на створення сприятливих умов для ефективної діяльності інноваційних підприємств, що спеціалізуються на розробленні та реалізації інноваційних бізнес-ідей. Головне призначення таких структур — створення сприятливих умов для діяльності інноваційних підприємств шляхом тимчасового забезпечення виробничими площами, матеріально-технічними засобами, дослідницьким приладдям, консалтинговими послугами[368].

Наступний суб'єкт, який розглянемо, — це ***наукові установи***. У п. 16) ст. 1 Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» наведене поняття *наукової установи* (науково-дослідна, науково-технологічна, науково-технічна, науково-практична), в якому зазначено, що це *юридична особа незалежно від організаційно-правової форми* та форми власності. Наукова установа є бюджетною і неприбутковою організацією відповідно до чинного законодавства України.

При цьому КМУ затвердив перелік платних послуг, які можуть надаватися бюджетними науковими установами за переліком, визначеним постановою від 28 липня 2003 р. № 1180 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися бюджетними науковими установами», а також відповідно до статуту наукової установи.

За ст. 4 Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» наукові установи, університети, академії та інститути належать до *суб'єктів наукової та науково-технічної діяльності*.

У літературі прийнято розглядати *наукову (науково-технічну) діяльність*, яка є за своєю суттю виробництвом знань, у єдиному процесі створення інновацій. Інноваційний процес передбачає «походження» (просування) інновації від наукової ідеї до її прикладного дослідження і подальше втілення через конструкторсько-технологічні розробки спочатку у дослідно-експериментальному, а потім у серійному виробництві, що наприкінці завершується відповідним супроводом у сфері її використання. Отже, можна говорити, що інноваційний процес починається з діяльності наукових установ, які в національній інноваційній системі є одними з основних її суб'єктів.

[368] Колісніченко П. Т. Інноваційна діяльність підприємств малого та середнього бізнесу в Україні: тенденції та перспективи. *Проблеми системного підходу в економіці*. Випуск № 4 (60). 2017. С. 48.

Законодавцем детально регламентується порядок *створення (генерації) знань* державними науковими установами. При цьому законодавству про наукову та науково-технічну діяльність бракує нормативних положень, які б закріплювали механізм і процедури передання науковими установами вироблених знань їх отримувачам[369].

Але передача (*передання) знань і передання (трансфер) технологій* не є тотожними поняттями: передання знань є більш широким поняттям, ніж передання технологій. Передання знань не обмежується переданням технології, але воно також включає в себе передання результатів досліджень у сфері суспільних і гуманітарних наук та розповсюдження знання[370].

Статтею 60 Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» встановлена можливість для державних наукових установ бути засновниками та співзасновниками господарських товариств і брати участь у формуванні статутного капіталу такого господарського товариства виключно шляхом внесення до нього майнових прав інтелектуальної власності, виключні майнові права на які зберігаються за державною науковою установою або державним університетом, академією, інститутом.

Отже, у наукових установ є: законодавчо встановлене право з передання знань, досвіду комерціалізації знань, але практика для різних державних наукових установ є несхожою, що потребує синтезування досвіду наукових установ у зазначеному питанні, врахування методологічних підходів до діяльності наукових установ.

Заслуговує на увагу і такий суб'єкт наукової та науково-технічної діяльності, як ***ЗВО***. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» *заклад вищої освіти* — окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами

[369] Стріжкова А. В. Наукові установи як суб'єкти національної інноваційної системи. Господарсько-правове забезпечення стимулювання розвитку бізнес-інкубаторів. *Учасники національної інноваційної системи: інституційно-функціональний аналіз в праві*: монографія / за заг. ред. С. В. Глібка, Ю. В. Георгієвського. Х.: Право, 2018. 270 с. С. 102–113.

[370] Вдосконалення передачі знань в Україні між науково-дослідними установами, університетами та промисловістю: Рекомендації, підготовлені Університетом Тарту, Центром інтелектуальної власності та передачі технологій НАН України. 2016. С. 3. URL: http://www.nas.gov.ua/ text/pdfNews/NASU_TartuUniversity_recommendations_full_text.pdf.

вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей.

Серед завдань, які покладені на ЗВО, *опосередковано пов'язане із трансфером технологій* лише одне: забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності (п. 5 ч. 1 ст. 26 ЗУ «Про вищу освіту»)[371]. Єдиної законодавчо визначеної моделі використання трансферу технологій у ЗВО в Україні не існує. Враховуючи адміністративно-господарсько-правову природу акта утворення навчального заклад[372], провідні ЗВО, розуміючи необхідність урегулювання цього напряму, вносять до статутів та інших локальних актів норми щодо *здійснення наукової та науково-технічної діяльності*[373].

Перебувають у центрі уваги також ***юридичні особи, створені при ЗВО***.

Статтею 68 Закону України «Про вищу освіту» передбачено, що наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність може здійснюватися *ЗВО*, у тому числі *через створені ними юридичні особи*. Згідно зі ст. 8 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» та постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.2007 р. № 995 «Деякі питання реалізації Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» передбачене створення *структурних підрозділів* із трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності у *наукових установах, організаціях та ЗВО*, що належать до сфери управління відповідного центрального органу виконавчої влади або перебувають у віданні відповідної академії наук.

Тобто до структури ЗВО можуть *входити структурні підрозділи*, зокрема, *юридичні особи*. На нашу думку, важливого значення набувають все ж таки *дослідницькі університети*, де зосереджується правове забезпечення інноваційної діяльності[374].

---

[371] Деревянко Б. В. Надання освітніх послуг: правовий статус суб'єктів: монографія. Донецьк: Видавничий дім «Кальміус», 2011. 335 с. С. 194.

[372] Деревянко Б. В. Послуги у сфері освіти: правове регулювання: монографія. Донецьк: Видавничий дім «Кальміус», 2013. 387 с. С. 316.

[373] Загрішева Н. В. Господарський договір у сфері трансферу технологій: Дис. канд. юрид. наук: 12.00.04. К, 2018. 249 с. С. 131.

[374] Розгон О. В. Правовий статус наукових парків як юридичних осіб приватного права. Сучасні проблеми розвитку права та економіки в інноваційному суспільстві: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Велико-Тирново, 20 березня 2020 року). С. 177.

Законодавець висуває щодо *ЗВО*, який має намір отримати статус *дослідницького університету*, певні критерії та наділяє спеціальними правами. Критерії, за якими надається статус дослідницького університету, встановлені у ч. 4 ст. 30 Закону України «Про вищу освіту».

До критеріїв, пов'язаних із трансфером технологій, можна частково віднести: підготовку фахівців, здатність комерціалізації наукових результатів і створення об'єктів права інтелектуальної власності. Отже, законодавець допускає *можливість створення об'єктів права інтелектуальної власності* працівниками ЗВО та їх подальшої комерціалізації, але не розглядає трансфер технологій як один із напрямів здійснення господарської діяльності ЗВО[375].

Вважаємо, що саме у дослідницькому університеті можуть бути *створені структурні підрозділи із трансферу технологій*, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності, наприклад, *дослідницькі та інноваційні центри*, *Центр трансферу технологій.*

Хоча Україна розпочала роботу, спрямовану на створення TISC (Technology and Innovation Support Center), що сприятиме розвитку інноваційної діяльності, реалізації прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені в дослідницьких університетах, не вирішеними на законодавчому рівні залишаються питання щодо статусу цих центрів. TISC відкривається та функціонує як проєкт, що реалізується на основі співробітництва між Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства (МРЕТ) та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ), а *Центр трансферу технологій* діє на громадських засадах і включається до складу Відділу при науковій установі. Хоча обидва здійснюють, наприклад, консультування винахідників щодо інновацій тощо.

Так, у зв'язку з відсутністю у ст. 3 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» визначення *Центру трансферу технологій* існує потреба внесення змін до цього закону шляхом додавання окремої статті (наприклад, ст. 3-1), яка б містила тлумачення та основні ознаки TISC і Центру трансферу технологій та окремого розділу, який би регулював діяльність TISC, де були б наведені особливості щодо: форми власності організації, функцій, за-

[375] Загрішева Н. В. *Господарський договір у сфері трансферу технологій*: Дис. канд. юрид. наук: 12.00.04. К, 2018. 249 с. С. 127.

вдань, повноважень, послуг, організаційної структури, умов створення та ліквідації[376].

ЗВО мають право формувати на своїй базі *інноваційні структури різних типів* (наукові та технологічні парки, бізнес-інкубатори, *малі підприємства* тощо) на засадах поєднання інтересів високотехнологічних компаній, науки, освіти, бізнесу та держави з метою виконання і впровадження інноваційних проєктів (п. 24-1) ст. 32 Закону України «Про вищу освіту»).

Важливе місце *серед таких інноваційних структур* посідають ***наукові парки.*** Їх дефініція надана у Законі України «Про наукові парки».

З аналізу ст. 9 Закону «Про наукові парки» можемо зробити висновок, що засновники наукового парку мають право отримувати частину прибутку від його діяльності в порядку, встановленому статутом наукового парку. Таким чином, в учасників (засновників) наукового парку виникає повний обсяг корпоративних прав, у тому числі майнових, які включають право на отримання частини прибутку від діяльності парку. В основі наявності таких прав знаходиться приватний інтерес його засновників, спрямований на отримання матеріального блага. Отже, є всі підстави констатувати *належність наукових парків до підприємницьких юридичних осіб приватного права*[377].

Окремо зауважимо, що у ст. 7 Закону України «Про наукові парки» допускається, що засновниками наукового парку можуть бути суб'єкти господарювання державної або комунальної власності, які здійснюють свою діяльність на основі права господарського відання або права оперативного управління, і вони мають право отримувати частину прибутку від діяльності наукового парку в порядку, встановленому статутом наукового парку. А це підтверджує *належність наукових парків до підприємницьких юридичних осіб*. Стосовно *організаційно-правових форм наукових парків* зауважимо, що, наприклад, *науковий парк Одеського політехнічного університету* створено у формі *товариства з обмеженою відповідальністю*, а це передбачає обов'язковість формування ста-

[376] Розгон О. В. Центр підтримки технологій та інновацій (TISC) як структурний підрозділ дослідницького університету. *Problemes et perspectives d'introduction de la recherche scientifique innovante*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Брюссель, 29 листопада 2019 р.). Брюссель: 2019. V 7. P. 50–54. URL: https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/conferences/issue/view/2019.11.29/2019.29.11.v7.

[377] Зеліско А. В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. 445 с. С. 280.

тутного капіталу. А науковий парк «Київська політехніка» створений у формі *корпорації*[378].

Кінцевим результатом проєкту наукового парку може бути *технологія*. Відповідно до ч. 3 ст. 17 Закону України «Про наукові парки» *майнові права на технології та об'єкти права інтелектуальної власності*, створені під час виконання *проєктів наукового парку*, є власністю наукового парку та/або його партнерів, крім випадків, зазначених у ч. 4 цієї статті.

Суб'єктів права *інтелектуальної власності*, як правило, поділяють на дві групи. До першої (*первинні*) належать творці інтелектуальної власності — тільки фізичні особи. Другу групу (*похідні або вторинні*) складають як фізичні, так і юридичні особи, які самі не створювали об'єкти права інтелектуальної власності, але стали суб'єктами цього права в силу закону чи договору[379].

Що стосується питання *вторинних* суб'єктів права інтелектуальної власності на наукові твори, то його варто розглядати, відштовхуючись від службових творів. *Наукові твори*, створені співробітниками наукового парку, можна віднести до *службових творів*. А науковий парк як юридична особа і правонаступник є *похідним суб'єктом*. За загальним правилом до правонаступників можуть переходити як права на об'єкт, засвідчений патентом, так і саме право на отримання патенту[380]. Зауважимо, що *майнові права на службові* твори інтелектуальної власності належать роботодавцю, якщо інше не встановлено трудовим чи цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем.

До найактуальніших питань належить розгляд ***технопарків*** як суб'єктів трансферу технологій.

У ст. 1 Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» зазначено, що *технологічний парк* (технопарк) — це юридична особа або група юридичних осіб, що діють відповідно до договору про спільну діяльність *без створення юридичної*

[378] Розгон О. В. Правовий статус наукових парків як юридичних осіб приватного права. Сучасні проблеми розвитку права та економіки в інноваційному суспільстві: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Велико-Тирново, 20 березня 2020 року). С.179.

[379] Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика. 4-те вид. К.: Юрінком Інтер, 2014. 976 с. С. 310.

[380] Митник А. К. *Науковий парк як суб'єкт правовідносин інтелектуальної власності*: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Митник Анна Костянтинівна; Приват. ВНЗ «Ун-т Короля Данила». Івано-Франківськ, 2018. 260 с. С. 108–109.

особи та без об'єднання вкладів, діяльність яких пов'язана з функціями впровадження і *комерціалізації результатів наукової діяльності.* Відповідно український законодавець вирішив, що для технопарку договір про спільну діяльність *не передбачає* створення юридичної особи[381].

Діяльність технологічного парку має бути спрямована на забезпечення відтворення повного життєвого циклу інновацій: дослідження — розробка — упровадження — масовий промисловий випуск інноваційної продукції[382].

Модель взаємодії складових елементів механізму інноваційної інфраструктури поділяється на два напрями: науково-виробничий (від ринку інноваційних пропозицій до підприємства) і виробничо-ринковий (від підприємства до ринку збуту продукції). Науково-виробничий напрям сприяє надходженню інноваційних ідей від вчених, винахідників, генераторів інноваційних пропозицій до підприємства, здатного втілити цю ідею в новий продукт, товар, послугу. Виробничо-ринковий напрям безпосередньо допомагає підприємству виробляти нову продукцію і постачати її на ринок збуту[383]. На наше переконання, технопарк — це суб'єкт, що надає підтримку іншим суб'єктам інноваційної діяльності *науково-виробничого напряму*.

Структурна відмінність технопарку полягає в тому, що охоплення компаній-клієнтів у ньому ширше, ніж, наприклад, у бізнес-інкубатора, і він не обмежується тільки створеними і такими, що знаходяться на самому початку розвитку, інноваційними утвореннями. У договорі про спільну діяльність визначаються органи управління і керівний орган (юридична особа), їх повноваження та порядок прийняття ними рішень, порядок фінансування діяльності органів управління і керівного органу.

Основною проблемою функціонування *технологічних парків* є відсутність у більшості з них або недостатня прозорість інформації щодо зв'язків технологічних парків із малими і середніми підприємствами

[381] Розгон О. В. Правовий статус технопарків як юридичних осіб: український та іноземний досвід. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (21–22 травня 2020 р., м. Суми). С.209.

[382] Бабаєв В. Ю. Формування інноваційної інфраструктури в аграрному секторі економіки України. *Теорія та практика державного управління*. 2011. № 4(35). С. 162.

[383] Князевич А. *Формирование и функционирование инновационной инфраструктуры Украины*: монография / А. Князевич; под научн. ред. д. э. н., проф. И. Бритченко. Ровне: Волинські обереги, 2016. 272 с.

(МСП) і стартапами (у т. ч. про комерціалізацію результатів науково-дослідних досліджень за допомогою утворення МСП і стартапів), відсутність чіткого розуміння у суб'єктів підприємницької діяльності призначення технопарку, доцільність і відсутність виключності використання цього поняття у назві. У більшості суб'єктів відсутня інформація про результати науково-дослідних робіт, а присутні лише напрями діяльності[384].

Отже, технопарк — це суб'єкт, що надає підтримку іншим суб'єктам інноваційної діяльності науково-виробничого напряму, до яких належать, зокрема, вчені, винахідники. Ця підтримка полягає в: комерціалізації дослідницької діяльності; створенні умов для успішної інтеграції науки і виробництва; реалізації інноваційних проєктів[385]. При цьому проблеми функціонування технопарків залишаються актуальними та потребують законодавчих змін.

Цілком невирішеним залишається питання правового статусу і врегулювання діяльності ***бізнес-інкубаторів***.

У Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року від 10.07.2019 р. № 526-р визначається необхідність забезпечення державної підтримки *створення та ефективного функціонування на базі ЗВО* і наукових установ безперервного ланцюга стартап-школа — акселератор — бізнес-інкубатор, а для вирішення проблем, пов'язаних із захистом та використанням об'єктів інтелектуальної власності, створених із використанням коштів державного бюджету, необхідним є започаткування пілотних проєктів зі створення елементів інноваційної інфраструктури (у тому числі бізнес-інкубаторів).

За п. 24-1 ст. 32 Закону України «Про вищу освіту» ЗВО мають рівні права, що становлять зміст їх автономії та самоврядування, у тому числі мають право *бізнес-інкубатори.*

Однією з найбільш зручних форм забезпечення взаємодії між науковими закладами, представниками влади, бізнесу та населення на місцевому рівні є *академічні бізнес-інкубатори*. У них створюються умови

[384] Глібко, С. В., Любчич А. Н. Технопарки як суб'єкти національної інноваційної системи. *Учасники національної інноваційної системи*: інституційно-функціональний аналіз в праві: монографія / за заг. ред. С. В. Глібка, Ю. В. Георгієвського. Х.: Право, 2018. 270 с. С. 135–158.

[385] Розгон О. В. Технопарк як суб'єкт, що надає підтримку іншим суб'єктам інноваційної діяльності науково-виробничого напряму. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки та освіти*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 31.01.2020 р.). С. 65.

для становлення засад інноваційного підприємництва, орієнтованого на впровадження передових технологій та виготовлення товарів (або надання послуг), що відповідають актуальним потребам ринку.

Вивчення інформації щодо національних *академічних бізнес-інкубаторів* дає підстави виділити такі організаційно-правові форми їх існування *в Україні*: складова технопарку / наукового парку ЗВО; структурний підрозділ ЗВО; молодіжна неприбуткова організація ЗВО. Остання з перелічених організаційно-правових форм стає все більш поширеною (громадське об'єднання)[386].

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» до *об'єктів інфраструктури підтримки малого та середнього підприємництва* належать у тому числі бізнес-центри, *бізнес-інкубатори*, *інноваційні бізнес-інкубатори.* Як бачимо, у цьому законі зазначені два види: *бізнес-інкубатори* та *інноваційні бізнес-інкубатори.*

За ст. 8 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» держава сприяє створенню молодіжних бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів для реалізації програми підготовки молоді до *підприємницької діяльності, надання інформаційних і консультативних послуг*. Водночас у цьому Законі не визначені поняття цих організацій, у тому числі бізнес-інкубаторів.

Якщо ураховувати, що цей Закон визначає загальні засади створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молодих громадян України, а держава підтримує і сприяє розвиткові підприємницької ініціативи та діяльності молоді, то можна припустити, що йдеться про створення бізнес-інкубатора при ЗВО, зокрема, *студентського бізнес-інкубатора* як частини інноваційної системи університету.

У *студентському бізнес-інкубаторі* студенти і наукові співробітники мають змогу комерціалізувати власні ідеї та результати досліджень, а підприємці-початківці можуть отримати допомогу у правильному юридичному оформленні прав на ідею, розробленні технологічного та фінансового плану її доведення до промислового випуску продукції, а також доступ до приміщень і необхідного обладнання. Тобто формування

[386] Маматова Т. Організаційно-правові засади функціонування академічних бізнес-інкубаторів як інструмент місцевого розвитку. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2013. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2013_2_19.

бізнес-інкубаторів у ЗВО сприяє активізації академічного середовища разом із формуванням нової підприємницької культури. Цілі навчального закладу при створенні бізнес-інкубатора: економічні, науково-технологічні, освітні, соціально-політичні[387].

Але необхідно зазначити, що не завжди студентські інноваційні бізнес-інкубатори функціонують саме як *інноваційні*. Основною метою *студентського інноваційного бізнес-інкубатора* повинен бути захист і представництво інтересів студентів через перетворення інноваційних студентських ідей, проєктів у готові наукоємні продукти та/або діючі інноваційні підприємства шляхом надання організаційної, адміністративної, інформаційно-консультаційної та науково-методичної підтримки.

Бізнес-інкубатори *можуть бути розташовані в технопарках* і користуватися інноваційною інфраструктурою ЗВО та обладнанням центрів колективного користування і лабораторій. Частина бізнес-інкубаторів має галузеву специфіку, яка може бути обумовлена наявністю центру колективного користування або спеціалізованого посівного фонду (що характерно для інкубаторів інтернет-проєктів).[388] Прикладом, існування *бізнес-інкубатора як складової технопарку* є бізнес-інкубатор Національного університету «Львівська політехніка».

Студентський бізнес-інкубатор може функціонувати на базі *наукового парку* ЗВО. Слушними прикладами є: 1) Студентський бізнес-інкубатор наукового парку КНУ (Start-up Business Incubator KNU) як молодіжна бізнес-платформа, що об'єднує молодих науковців та студентів з метою вирішення прикладних завдань бізнесу шляхом виконання інноваційних стартап-проєктів; 2) студентський інноваційний бізнес-інкубатор НТУ «КПІ» (бізнес-інкубатор Polyteco). Він зареєстрований як ТОВ «Інноваційний бізнес-інкубатор «Київська Політехніка» (види діяльності: дослідження та експериментальні розробки у сфері суспільних і гуманітарних наук). Як приклад бізнес-інкубатора при ЗВО вкажемо бізнес-інкубатор при Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».

[387] Рогова Е. М. Бизнес-инкубаторы как элементы системы технологического трансфера российских университетов. *Инновации*. 2014. № 7 (189). С. 53-58. URL: http://www.zdes.spbu.ru/content/2014/SEBC_publications/Rogova.pdf.

[388] Синицына К. С., Рупосов В. Л. Анализ деятельности бизнес-инкубаторов при вузах Сибирского федерального округа и модель повышения эффективности их деятельности. *Вестник ИрГТУ*. № 12 (71). 2012. С. 266.

Як структурний підрозділ ЗВО (лабораторія) функціонує (академічний) бізнес-інкубатор при ХНУРЕ (входить до Програми «YEP!»). Як молодіжна неприбуткова організація ЗВО існує студентський бізнес-інкубатор при КНЕУ ім. В. Гетьмана, що надає можливість новим компаніям та молодим підприємцям на етапі заснування, започаткування і становлення власного бізнесу здійснити все з мінімальними витратами.

Отже, організаційно-правові форми студентських бізнес-інкубаторів: складова технопарку / наукового парку ЗВО; структурний підрозділ ЗВО; молодіжна неприбуткова організація ЗВО[389].

Чинне законодавство містить два підходи до визначення місця і ролі *бізнес-інкубатора у сфері підприємництва*. Перший підхід визначає мету діяльності *бізнес-інкубатора* як розроблення, вироблення і реалізацію інноваційних продуктів, продукції чи послуг. Зазначені бізнес-інкубатори визнаються *інноваційними підприємствами*. Другий підхід відносить бізнес-інкубатори до *об'єктів інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва*, діяльність яких спрямована перш за все на розвиток суб'єктів малого та середнього підприємництва, просування вироблених ними товарів (робіт, послуг) на внутрішній і зовнішній ринки. Бізнес-інкубатор як господарська організація може бути створений як *юридична особа* відповідно до ЦК України і як *підприємство* відповідно до ГК України. З огляду на специфіку діяльності бізнес-інкубатора як об'єкта інфраструктури розвитку малого і середнього підприємництва, доцільно ставити питання про встановлення спеціальної форми для створення бізнес-інкубатора на законодавчому рівні[390].

Недослідженою залишається проблема визначення правого статусу та діяльності ***стартапів і малих підприємств*** як юридичних осіб, які впроваджують новації.

Термін «start-up» в перекладі з англійської дослівно означає «запускати» або щойно створену чи ту, яка знаходиться у процесі створення, *компанію*; новий *бізнес-проєкт*, який створюється з метою отримання

[389] Розгон О. В. Регіональні аспекти розвитку студентського бізнес-інкубатора, створеного на базі дослідницького університету. *Регіональні інноваційні ініціативи: завдання та шляхи вирішення* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (05.06.2020 р., м. Харків,). Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України. С. 129.

[390] Мачуський В. В. Бізнес-інкубатор як об'єкт інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва: правовий статус і класифікація. Юридичний науковий електронний журнал. 2018. № 4. URL: https://www.businesslaw.org.ua/wp-content/incubator.pdf.

прибутку[391]. Отже, стартап можна розглядати і як юридичну особу, і як бізнес-проєкт.

У Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року від 10.07.2019 р. № 526-р зазначено, що структурними елементами національної інноваційної екосистеми, на покращення умов діяльності яких спрямовано Стратегію, є *юридичні особи*, які здійснюють впровадження новацій, що створені самим підприємством або передані іншими суб'єктами господарювання, — стартапи, малі, середні та великі компанії як вітчизняні, так і іноземні. Як бачимо, стартапи є юридичними особами.

До проблем функціонування національної інноваційної екосистеми на етапі впровадження новації шляхом створення *спеціалізованого малого інноваційного підприємства* — стартапу відносять обтяжливе регулювання, зокрема ускладнений доступ до ринку праці іноземців та надмірно ускладнений процес ліквідації підприємства, що є вкрай актуальним для стартапів, оскільки інноваційна діяльність є високоризикованим видом бізнесу і частина стартапів виявляється неуспішною. Виходячи з наведеного, стартап — це *спеціалізоване мале інноваційне підприємство.*

У літературі стартап також розглядають як *суб'єкт господарювання*, який може функціонувати у таких *формах*: фізична особа — підприємець (ФОП); приватне підприємство; товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ). Якщо стартап є *проєктом без утворення юридичної особи та реєстрації як ФОП*, то він може відповідати за статусом підрозділу або тимчасовому колективу в певній юридичній особі. Найбільш інвестиційно-привабливою формою діяльності для організації стартапу в Україні є ТОВ[392].

Зауважимо, що у п. 3 ст. 2 Постанови КМУ «Про затвердження Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам мікропідприємництва та малого підприємництва» від 24.01.2020 р. № 8 надане таке поняття стартапу: *новостворений бізнес (стартап)* — господарська діяльність суб'єкта підприємництва, строк реєстрації якого як суб'єкта господарювання не перевищує 12 місяців, а також *господарська діяль-*

[391] Оксенюк К. І. Стартап як прогресивна форма розвитку інноваційної підприємницької діяльності. *Молодий вчений*. 2018. С. 215–218. URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/6/49.pdf.

[392] Карбовська К. А. Правове регулювання стартапів як елементів національної інноваційної системи. *Учасники національної інноваційної системи: інституційно-функціональний аналіз в праві*: монографія / за заг. ред. С. В. Глібка, Ю. В. Георгієвського. Х.: Право, 2018. 270 с. С. 66–67.

ність суб'єкта підприємництва, строк реєстрації якого як суб'єкта господарювання перевищує 12 місяців у разі, коли факт ведення ним підприємницької діяльності не підтверджується документально. Для новоствореного бізнесу (стартапу) суб'єкт підприємництва повинен мати *бізнес-план* щодо реалізації інвестиційного проєкту, на впровадження якого він залучає кредит від уповноваженого банку (п. 8 ст. 2).

Розглянемо стартап як *форму розвитку малої інноваційної підприємницької діяльності*.

Саме мала інноваційна підприємницька діяльність значною мірою змінює пріоритети прикладних досліджень і розробок, активно стимулює процес створення нового промислового виробництва[393].

Розвиток стартапів та їх *перетворення на бізнес* є одним із головних завдань формування і функціонування національної економіки, створення інтелектуального капіталу країни, основою подальшого динамічного розвитку економіки[394].

Утворення *стартапу може відбуватися такими шляхом*: стартап утворюється носієм нової ідеї або венчурним фондом. У такому випадку все фінансування здійснюється за рахунок самого фонду, при цьому власник бізнес-ідеї отримує лише невеликий відсоток компанії. При такому варіанті розвитку стартапу інноватор має практично такі ж права, як і менеджери, інші наймані працівники, отримуючи зарплату і невеликий відсоток, а інвестор може вирішувати завдання, пов'язані з придбанням нової технології, або ж стає повноцінним партнером, представляє власний досвід побудови працюючої бізнес-моделі[395].

Припускаємо, що новостворений бізнес (стартап) як господарську діяльність можна розглядати як форму розвитку інноваційного мікропідприємництва та інноваційного малого підприємництва.

Останній вид *юридичних осіб*, що відносяться до першої групи, який дослідимо, — це ***малі підприємства***. Як було зазначено вище, у Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030

[393] Головинов О. Н. Стартап как форма развития малой инновационной предпринимательской деятельности. *Экономика, управление и ин*вестиции. Электронный научный журнал. URL: http://euii.esrae.ru/pdf/2015/3%289%29/2.pdf.

[394] Тиль П., Мастерс Б. От нуля к единице: как создать стартап, который изменит будущее; перевод с англ. Москва: Альпина паблишер, 2015. 188 с. С. 8.

[395] Головинов О. Н. Стартап как форма развития малой инновационной предпринимательской деятельности. *Экономика, управление и инвестиции*. Электронный научный журнал. URL: http://euii.esrae.ru/pdf/2015/3%289%29/2.pdf.

року від 10.07.2019 р. № 526-р *малі підприємства відносять до юридичних осіб*, які впроваджують новації, що створені самим підприємством або передані іншими суб'єктами господарювання. Зокрема, ЗВО мають право формувати на своїй базі *малі підприємства*.

Мале підприємство вважається інноваційно активним, якщо йому притаманні такі характеристики: 1) розроблення та просування на ринки нових продуктів і передових технологій; 2) висока частка науково-дослідних і конструкторських робіт для створення нових конкурентоспроможних продуктів та послуг; 3) масштабний вплив інновацій, нових виробів і передових технологій на прибуток малих підприємств; 4) висока частка інвестицій у науково-дослідний сектор і пов'язане з цим оновлення виробництва; 5) значна частка наукових та інженерно-технічних робітників у загальній кількості персоналу малих підприємств; 6) значна частка наукового, лабораторного і випробувального обладнання в основних фондах цих підприємств, високий рівень ризику, пов'язаного зі здійсненням інноваційних проєктів[396].

Для активізації інноваційної діяльності малих підприємств в Україні необхідними кроками є: реалізація спеціальних програм інноваційного розвитку, формування інноваційної інфраструктури, налагодження тісної співпраці між *науковими закладами та підприємствами* на основі комерціалізації, розроблення і впровадження дієвого алгоритму фінансового забезпечення інноваційної діяльності[397].

Другу групу за п. 3 ст. 3 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» становлять ***фізичні особи***, які *безпосередньо беруть участь у створенні, трансфері та застосуванні технологій та/або їх складових, надають* необхідні для цього інформаційні, фінансові та інші послуги на всіх стадіях просування технологій та/або їх складових на ринок.

Серед суб'єктів інституційного забезпечення інноваційної та інвестиційної діяльності в Україні виділяють господарюючих суб'єктів інвестиційної та інноваційної діяльності. Оскільки фізична особа бере участь у ***створенні технології***, це може бути *творець (автор)*.

---

[396] Захарченко В. І. *Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки*: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 448 с. С. 249.

[397] Матвій І. Є. Інноваційна активність малого бізнесу в Україні: стан та перспективи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Проблеми економіки та управління. 2016. № 847. С. 124–129. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPP_2016_847_21.

На нашу думку, *автором технологій та/або їх складових* є фізична особа, яка у разі створення технологій та/або їх складових, розроблених за рахунок коштів державного бюджету, передає майнові права та отримує виплату винагороди за використання зазначених об'єктів, що здійснюються згідно із статтею 22 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» та в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Творцем об'єкта інтелектуальної власності може бути будь-яка фізична особа незалежно від віку[398]. Тільки фізичні особи (творці) належать до *первинних* суб'єктів права інтелектуальної власності.

Наприклад, *первинні суб'єкти права інтелектуальної власності* у науковому парку — це співробітники наукового парку (дослідники, вчені, науковці, науково-педагогічні працівники, які є винахідниками, авторами промислового зразка), що є носіями особистих немайнових та/або майнових прав *на технології та об'єкти права інтелектуальної власності,* інтелектуальною працею яких вони створені. При цьому право здійснення трансферу технологій фізичними особами, які безпосередньо беруть участь у ньому, хоча і закріплене у чинному законодавстві, однак тільки за фізичними особами — підприємцями[399].

Загіршевою Н. В. доведено, що ***суб'єктом трансферу технологій*** *і стороною господарського договору* зазначеної сфери слід вважати *фізичну особу — підприємця*. Єдиним винятком у сфері трансферу технологій, згідно з яким фізична особа реалізує свої права, є *створення спільних підприємств*. Засновником (учасником) підприємства може бути фізична особа. Отже, правовий аналіз законодавства про трансфер технологій свідчить про використання поняття «фізична особа» та «фізична особа — підприємець». Якщо стороною *договору трансферу технології є* фізична особа — підприємець, то доцільно вважати *власником майнових прав на технологію* суб'єкта господарювання[400].

[398] Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. / за відповід. ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2005. Т. ІІ. 1088 с. С. 707.

[399] Розгон О. В. Первинні суб'єкти права інтелектуальної власності у науковому парку. *Модернізація та наукові дослідження: парадигма інноваційного розвитку суспільства і технологій*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 24–25 січня 2020 р.). С. 179.

[400] Загрішева Н. В. Господарський договір у сфері трансферу технологій: Дис. канд. юрид. наук: 12.00.04; Міжрегіональна академія управління персоналом. К., 2018. 249 с. С. 3, 6.

Розглянемо тепер ***фізичних осіб, які беруть участь у застосуванні технологій*** та/або їх складових.

Трансфер технологій передбачає *застосування технологій* та/або їх складових, знань, їх цільове використання, що вимагає злагоджених дій двох і більше фізичних осіб. Термін *«технологія»* як *предмет трансферу та об'єкт технології* розкривається у ст. 1 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій».

Доцільно звернути увагу на досвід Європейських Спільнот, що знайшов своє відображення після декількох етапів розвитку в Регламенті Комісії (ЄС) № 772/2004 від 27.04.2004 р. про застосування ст. 81 (3) Договору до категорій договорів про передання технологій[401]. У ст. 1 Регламенту (b) під час визначення поняття «угода про передання технологій» фактично встановлюється, що може бути *предметом такої угоди* і, відповідно, в багатьох випадках *за аналогом є об'єктом самого трансферу технологій*.

Стаття 1 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» визначає широкий перелік *об'єктів, які можуть бути предметом договорів (угод) про трансфер технологій*.

Що стосується ***фізичних осіб, які беруть участь у застосуванні технологій та/або їх складових***, то це можуть бути, зокрема, постачальники технологій та їх складових, які використовуються під час застосування технологій, що пропонуються до трансферу.

Оскільки ст. 11 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» встановлює порядок передачі майнових прав на технології, створені за бюджетні кошти, а отже й суб'єктів (виконавці та замовники), то цілком очевидно, що фізичні особи, які безпосередньо беруть участь *трансфері та застосуванні технологій* та/або їх складових — це *представники виконавців* науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт та *замовників* створення технології та/або її складових у процесі виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт. При цьому, до *виконавців* науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів з урахуванням положень ЦК України, слід відносити науково-дослідні, науково-технічні, проектні і конструкторські

[401] Commission Regulation № 772/2004 of 27 April 2004 on the application of Article 81(3) of the Treaty to categories of technology transfer agreements. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32004R0772.

установи, організації та підприємства будь-якої форми власності, які уклали договір з замовниками створення технології та/або її складових та передали майнові права на технологію та/або її складові в порядку, встановленому ст. 11 цього Закону, а до *замовників* створення технології та/або її складових у процесі виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів з урахуванням положень ЦК України, якщо технологію та/або її складові віднесено до державної таємниці та в інших випадках, визначених законом — уповноважені від імені держави Центральні органи виконавчої влади, Національна академія наук України та *національні* галузеві академії наук, які після передачі майнових прав безоплатно використовують технологію та/або її складові з метою виконання робіт або постачання для державних потреб продукції, необхідної для виконання державних функцій, що обов'язково передбачається в договорі на створення технології та/або її складових.

Проаналізуємо останню групу ***фізичних осіб, які надають інформаційні, фінансові та інші послуги на всіх стадіях просування технологій та/або їх складових на ринок***, і встановимо, хто може бути такими фізичними особами.

Суб'єктами трансферу технологій на певних його етапах є: теоретик-винахідник (фундаментальна наука), дослідник-практик (прикладна наука), технолог-виробничник (промислове виробництво), маркетолог-продавець (ринок), інвестор (дослідне виробництво і доробка технології).[402]

Згідно 2.2. Положення про використання об'єктів права інтелектуальної власності в НАН України від 30.01.2020 № 69 Наукова установа НАН України створює підрозділи з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності, які діють відповідно до цього Положення, одним із завдань має проведення та організація маркетингових, патентно-кон'юнктурних досліджень. Отже, припускаємо, що фізичні особи, які *виконують різні роботи*, можуть надають різні *види послуг, що* необхідні на всіх стадіях *просування технологій* та/або їх складових на ринок, а саме:

– проектно-конструкторські або технологічні роботи (створення діючих макетів, дизайну — промисловий дизайнер);

[402] Розгон О. В. Винахідник як суб'єкт трансферу технологій. *Сучасний вектор розвитку науки*: матеріали Міжнародної інтернет-конференції (м. Вінниця, 20.01.2020). С. 27.

– науково-технічні послуги (науково-технічне консультування, сертифікація, стандартизація дослідних партій (зразків) контроль якості — технолог);

– маркетингові (маркетингові дослідження технологій та/або їх складових: визначення на підставі аналізу ринку продукції, тенденцій науково-технічного розвитку потребу в результатах науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, об'єктів інтелектуальної власності, наукоємної продукції, та надання пропозицій щодо подальших досліджень, дослідження можливостей реалізації на ринку існуючих результатів науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, об'єктів інтелектуальної власності, наукоємної продукції в тому числі вивчення — представник підрозділу організації, що виконує науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності);

– патентно-пошукові послуги (дослідження: патентно-кон'юнктурні, патентної інформації, патентної чистоти — представник патентного підрозділу організації, що виконує науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, патентний повірений, що виконує послуги пов'язані із проведення патентних досліджень, представник консалтингової компанії, що спеціалізується на проведенні патентних досліджень);

– інформаційні щодо питань інноваційної діяльності або інформаційно-консультаційної підтримки іншим елементам національної інноваційної системи (представники-експерти галузевих асоціацій, громадських організацій, міжнародних організацій та установ);

– фінансові (розподіл коштів для проведення усіх видів робіт щодо технології, розрахунків можливих ризиків (фінансовий менеджер);

– юридичні послуги у сфері охорони інтелектуальної власності та передачі технологій з оцінки прав на об'єкти інтелектуальної власності, нематеріальних активів (комплексне юридичне обслуговування, представництво інтересів в суді, розробка та експертиза договорів, інформаційно-правове обслуговування (договірне забезпечення передачі технологій, консультації та розробка договорів про трансфер технологій, проведення державної реєстрації авторського права на об'єкти інтелектуальної власності, визначення вартості майнових прав інтелектуальної власності та нематеріальних активів — юридичний відділ підрозділу організації, що виконує науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи);

– інвестиційні (бюджетні кошти — замовники створення технології та/або її складових у процесі виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт; власні кошти — підприємств, наукових установ, організацій та вищих навчальних закладів і фізичні особи-інвестори).

Оскільки надаються інвестиційні послуги у тому числі й фізичні особи-інвесторами, то зауважимо, що останні *у трансфері технологій* не беруть безпосередньої участі в операційній діяльності, але фінансують її за рахунок власних коштів чи здійснюють управління фондами.

Для сприяння розвитку інноваційного бізнесу і комерціалізації наукоємних технологій, залучення наукового потенціалу України до світового комерційного обігу було створено *Національну мережу трансферу технологій*. Її учасники можуть здійснювати *пошук інвесторів і партнерів* для реалізації інноваційних проєктів.

Припускаємо, що партнери *у трансфері технологій* можуть бути як *фізичними, так і юридичними особами*, які здійснюють господарську діяльність та уклали з суб'єктом наукової діяльності договір про партнерство. Наприклад, *партнери наукового парку* разом із науковим парком можуть мати майнові права на технології та об'єкти права інтелектуальної власності, створені під час виконання проєктів наукового парку[403].

Зауважимо, що на даний момент *науковець як фізична особа* не належить до самостійних учасників мережі трансферу технологій, маючи можливість бути залученим до неї тільки як працівник наукової установи чи навчального закладу[404].

До *фізичних осіб, які безпосередньо беруть участь у трансфері технологій*, можна віднести і *патентного повіреного* як особу, що надає іншим особам, яких вона представляє, допомогу та послуги, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності[405].

---

[403] Розгон О. В. Роль партнерів у співпраці з науковим парком. *Актуальні дослідження правової та історичної науки*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 06.02.2020 р.). С. 36–37. URL: http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=2877.

[404] Розгон О. В. Фізичні особи, які безпосередньо беруть участь у створенні, трансфері та застосуванні технологій та/або їх складових. *Право та інновації*. 2020. № 1(29). С. 21.

[405] Розгон О. В. Фізична особа як суб'єкт трансферу технологій. *International forum:problems and scientific solutions*: матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції (м. Мельбурн, Австралія, 16–18 січня 2020 року). С. 53.

Представництво у сфері інтелектуальної власності може здійснюватися *патентними повіреними* на професійній основі та надають комплекс послуг, маючи особливий правовий статус у цивільно-правових відносинах[406]. Оскільки у законодавстві відсутня дефініція «патентний повірений», потрібно внести зміни до ст. 1 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій».

Зазначимо, що всі *проаналізовані суб'єкти* можуть взаємодіяти за ст. 4 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій».

Висновки і перспективи подальших досліджень. В умовах формування в Україні *національної інноваційної системи* виникає потреба у реалізації дієвої *регіональної інноваційної політики*, спрямованої на забезпечення високого інноваційного потенціалу в регіоні, застосування системи заходів щодо активізації інноваційного регіонального розвитку та забезпечення належного рівню інвестування в економіку регіонів. Тому ключовою умовою реалізації регіональної інноваційної політики є необхідні інституційні і *законодавчо-правові перетворення*, які сприятимуть формуванню розвиненої інноваційної інфраструктури та активізації інноваційної діяльності[407].

Місце впровадження результатів дослідження. Для кращого функціонування *інфраструктури національної інноваційної діяльності* доцільним було б внесення змін до ст. 3 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» щодо конкретизації суб'єктів із визначенням понять цих суб'єктів та особливостей їх діяльності. Впровадження результатів дослідження вбачаємо у розробці законопроєкту щодо внесення змін до аналізованого Закону, що стане у пригоді для таких державних органів, як МОН України, МРЕТ України, Кабінет Міністрів України.

---

[406] Розгон О. В. Правовий статус патентного повіреного як учасника трансферу технологій. *Інноватика в сучасній освіті та науці: теорія, методологія, практика*: матеріали ІІ Міжнародного літнього наукового симпозіуму (м. Одеса, 26–27 липня 2019 р.). Одеса: ГО Інститут інноваційної освіти, 2019. С. 89 ; Розгон О. В. Патентний повірений у Харківській регіональній мережі трансферу технологій. *Круглий стіл з питання «Стратегії розвитку Харківської області на період 2021–2027 років»*: матеріали Круглого столу (м. Харків, 23 січня 2020 р.). Х.: НДІ ПЗІР НАПрН України. С. 93.

[407] Подрез-Ряполова І. В. Сучасний стан реалізації регіональної інноваційної політики в Україні. *Право та інновації*. 2019. № 4 (28). С. 15-20. http://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/580.